

KINNITATUD
Keskkonnaameti peadirektori
asetäitsja
19.12.2023
korraldusega nr 1-3/23/677

Värska nõmmnelgi püsielupaiga (Mustoja loodusala) kaitsekorralduskava

Sisukord

1. Ala iseloomustus.....	4
1.1. Seire ja uuritus	4
1.2. Vajalikud uuringud	4
2. Väärtused ja kaitse-eesmärgid	5
2.1. Nõmmnelk.....	5
3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused.....	7
Kasutatud allikad	8

Kasutatud lühendid

EELIS – Eesti looduse infosüsteem

KeA – Keskkonnaamet

KKK – kaitsekorralduskava

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

1. Ala iseloomustus

Väraska nõmmnelgi püsielupaik on loodud taimeliigi nõmmnelgi kaitseks. Püsielupaik moodustab väikese osa suurest Mustoja loodusalast. Peamine kaitsemeede on kasvukohtade kinnikasvamise vältimine.

Tabel 1. Ala iseloomustus

Kaitstav ala nimi	Väraska nõmmnelgi püsielupaik
Natura ala	Mustoja loodusala (EE0080234)
Pindala	29,2 ha
Asukoht ja piirid	Võru maakond, Setomaa vald, Verhulitsa küla https://register.keskkonnaportaal.ee/register/protected-nature-object/8984583 https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/looduskaitse
Kaitsekord	„Nõmmnelgi Väraska püsielupaiga kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” https://www.riigiteataja.ee/akt/129052013033?leiaKehtiv ja Looduskaitseeadus § 50 https://www.riigiteataja.ee/akt/129062022007?leiaKehtiv
Koostaja nimi	Kadri Kasuk
Koostamise aasta	2023
Kaitsekorralduskava koostamise kord	„Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine” https://www.riigiteataja.ee/akt/104112022001

Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava ala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele. Väraska nõmmnelgi püsielupaiga KKK on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja uuendatakse põhjendatud juhtudel väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest.

1.1. Seire ja uuritus

Nõmmnelgi viimane leiukohavaatlus pärineb aastast 2018, mil toimus kaitsealuste soontaimede liigiseire: loopealsed ja nõmmed. Püsielupaigas on kolm eraldi paiknevat kasvukoha killukest, esimeses leiukohas tuvastati 4 puhmikut, teises 12 ja kolmandas vaid 1.

1.2. Vajalikud uuringud

Vajalik on jätkata riikliku seirega, et saada infot populatsiooni seisundist kui ka rakendatud kaitsemeetmete efektiivsusest.

2. Väärtused ja kaitse-eesmärgid

Järgnevalt on lühidalt kirjeldatud kaitseala peamisi kaitseväärtusi. Seejärel on tabelis määratletud kaitse-eesmärgid, nende saavutamist mõjutavad tegurid ja eesmärkide saavutamiseks vajalikud tegevused.

2.1. Nõmmnelk

Nõmmnelk kasvab liivikutel, luidetel, loopealsetel ja klibuvallidel, aga ka kuivades valgusküllastes männimetsades. Tumerohelised igihaljad padjandid koosnevad paljudest võsudest. Taim kinnitub maapinda tugeva peajuurega, mis vananedes laguneb ning moodustub mitu uut tütaraimet. Juunist augustini ulatuvad padjandist välja õitsvad võsud, kandes valgeid või roosakaid õisi. (Tuttelberg, 2005).

Nõmmnelki ohustab peamiselt kasvukohtade kinnikasvamine sammalde, samblike ja kõrrelistega. Metsastumise ja võsastumise tõttu muutuvad ebasoodsaks ka valgusolud. (Tuttelberg, 2005). Riikliku seire kohaselt soovitatakse kaitsekorraldusliku tegevusena soodustada häiringuid ja vältida kasvukoha hävitamist (KESE, 2023).

Eestis kasvab kaks alamliiki *Dianthus arenarius borussicus* ja *Dianthus arenarius arenarius*. Teine, haruldasem, on kantud Euroopa Liidu loodusdirektiivi II ja IV lisasse. Eestis kuulub nõmmnelk II kaitsekategooriasse. Eesti Punase Nimestiku (2018) ohukategooria järgi on ta ohualtiks tunnistatud. Seni registreeritud leiukohtades asustab taim umbes paarisaja ruutmeetri suurusel alal. Seisundi muutusi on raske hinnata, sest varasemad andmed on puudulikud. (Tuttelberg, 2005).

EELIS andmetel on seisuga november 2023 registreeritud 131 nõmmnelgi leiukohta Eestis, nendest 91 paiknevad kaitstaval alal.

Tabel 2. Värska nõmmnelgi püsielupaiga kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste tabel.

Kaitse- väärtus ¹	Seisund ² (pindala/esindus- likkus)	Kaitse- eesmärk ³	Mõju-tegurid	Meetmed	Oodatav tulemus ⁴
Nõmmnelk KE – jah, LoD – II ja IV, LoA – jah	2018.a esines kokku 17 puhmikut (kokku 0,03 ha suurusel alal).	Säilinud on 0,03 ha suurune liigile sobilik kasvukoht, populatsiooni arvukus pole vähenenud.	Kasvukohta kinnikasvamine, valgusolude vähenemine.	Vajadusel kasvukohta valgustingimuste parandamine.	Liigi kasvukoht on soodsas seisundis ja populatsiooni arvukus pole vähenenud.

¹ LKS – kaitsekategooria looduskaitseseaduse alusel

KE (jah/ei) – on või ei ole hoiuala kaitse-eesmärk

LoD – loodusdirektiivi lisa number

LoA (jah/ei) – on või ei ole loodusala kaitse-eesmärk

² Elupaiga tüübi esinduslikkus: A – väga hea, B – hea, C – arvestatav, p – potentsiaalne

³ Kaitse eesmärk seatakse aastaks 2050

⁴ Oodatav tulemus seatakse aastaks 2050 ja tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant

3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused

Vajalike tegevuste tabelisse (tabel 3) on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks, tabelit võidakse tulevikus täiendada.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külastustaristu).

Tabel 3. Vajalikud tegevused.

Jrk	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Periood (ühekordne või korduv tegevus)
Inventuurid, seired, uuringud						
1	Nõmmnelgi kasvutingimuste parandamine	0,03 ha	Paikvaatlus / vajadusel kujundusraie	KeA/RMK	I	Üks kord kümne aasta tagant
Kavad, eeskirjad						
18	Kaitsekorralduskava andmete üle vaatamine ja vajadusel uuendamine		Tegevuskava	KeA	I	2033
19	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine		Tegevuskava	KeA	I	2033

KASUTATUD ALLIKAD

EELIS. Kasutamise kuupäev: 03.11.2023, allikas:
https://infoleht.keskkonnainfo.ee/default.aspx?state=2;572247461;est;eelisand;;&comp=objresult=ala&obj_id=416539182

KESE. Kasutamise kuupäev: 03.11.2023, allikas:
<https://kese.envir.ee/kese/welcome.action>

Keskkonnaportaal. Kasutamise kuupäev: 03.11.2023, allikas:
<https://register.keskkonnaportaal.ee/register/protected-nature-object/8984583>

Natura Standardandmebaas. Kasutamise kuupäev: 06.11.2023, allikas:
<https://natura2000.eea.europa.eu/>

Riigikantselei. Riigi Teataja. Kasutamise kuupäev: 03.11.2023, allikas:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129052013033?leiaKehtiv> ja
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129062022007?leiaKehtiv>

Tuttelberg, E-L., 2005. Eesti Loodus 2005/6. Kasutamise kuupäev: 06.11.2023,
allikas: http://eestiloodus.horisont.ee/artikkel1141_1123.html